

Swedenborgs Gravkor och Gåtfulla RibbingGravar i Uppsala

2024 års första nummer av *Arte et Marte* handlar om Emanuel Swedenborgs sista vila (1668-1772) och turerna runt det försvunna kraniet.

För den som missat artikeln, här en kort resumé:

Efter Swedenborgs begravning 1772 i Londons Svenska kyrka *Ulrika Eleonora*, stals hans kranium 1816 av J.D. Holm och ersattes med ett annat.

Året efter bytte A.L. Granholm detta falska kranium mot ett annat falskt. På sin dödsbädd 2 år senare överlämnar han sitt stöldgods till Svenska Kyrkan, som 1823 återbördar detta till kistan.

Det äkta kraniet å sin sida, gick vid Holms död 1856 till en antikhandlare, för att i slutet av 1800-talet ärvas av dennes dotter.

1908 förs Swedenborgs kista till Uppsala Domkyrka, för att 1910 ställas på plats i det första gravkoret till höger i domen.

Men tvivel om kistkraniets äkthet florerar. Flera undersökningar görs innan det 1958 fastställs vara oäkta.

Antikhandlardottern kontaktas nu och lånar ut Holms stulna kranium: det befanns vara äkta, men är ej till salu!

Samma besked lämnas 1976, för att 2 år senare –helt oväntat– finnas bland beskrivna objekt i Sotheby's auktionskatalog.

Det svenska budet klubbas omedelbart (ingen köpesumma kom att utkrävas). Kraniet fick nu byta plats med det oäkta, som i stället gravsätts på undanskymd plats till höger om Friedrich Haeffners grav i Uppsala och märks ut med texten "Okänd engelsman".

Texten vittnar med tiden bort, varför en ny ceremoni genomförs 2023 och en platta med samma inskription samt tillägget "Emanuel" placeras på marken.

Jag bor nära Uppsala g:la kyrkogård och passerar ofta "Familjegraven" nästgårds Haeffners. Dessa gravar ligger i 2:a raden innanför en grusgång, vilket gör, att den enkla markstenen över den okände engelsmannen –periodvis täckt av löv eller snö– är lätt att missa.

Artikeln om Swedenborg blåste nytt liv i en gåta, som gäckat mig alltsedan upptäckten av ett Ribbing-vapen över ingången till Swedenborgs gravkor –det första på höger sida i domkyrkan.

Till vänster om stamtavlan satt en annan anfrätt och därmed svårtydd sköld.

Vem tillhörde denna?

Den enda Ribbing jag kände till i domen, har sin sarkofag i De Geers gravkor längre fram till höger: Catharina Charlotta Ribbing (1720-1787), dotter till Lennart Ribbing af Zernava.

Hon, som genom att vara först i Sverige med att låta smittkoppsympa sina egna barn, lyckades övertyga arbetarna på Leufsta bruk, att vaccinering inte skulle vara farlig.

Kunde det vara så, att hon och maken Charles (1720-1778) till en början hade huserat i det första koret till höger?

–Fast, vapenskölden till vänster om Ribbingvapnet i Swedenborgskoret var definitivt inte De Geerskt, så mycket gick att se!

Jag sände en förfrågan till den person, som då uppgavs vara mest insatt i domens historik. Något svar kom aldrig – och saken föll i glömska.

I o m artikeln i A&M kontaktade jag Louise Ribbing, som via Riddarhusets genealog, Göran Mörner, kom med svaret: von Liewen's hjärtvapen! Därmed gavs ny anledning till att kontakta Kyrkan –denna gång domkyrkovaktmästare Lovis Engström, som sände utdrag ur kyrkans uppslagsverk. Av dem gick att utläsa:

Swedenborgskoret hade i slutet av 1500-talet tillhört Ture Bielke. De tre sista, som under 1600-talet hade gravsatts här, var knutna till ätterna Bielke och Banér. Dessa flyttades 1735 till Gustaf Banérs kor. Troligen, för att Bielkekoret blivit svårt skadat efter den stora stadsbranden 1702.

Efter flytten hade Kyrkan förgäves sökt korets rättmätige ägare, för att få till stånd en restaurering. Till sist hade koret 1758 sålts till hovmarskalk och landshövding Carl Gustaf von Liewen (1722-1770) o h h Ulrika Eleonora R af Zernava (1723-1787).

De lät uppföra ett skrank med sina vapen över ingången. Men varken då maken dog –eller 17 år senare då hustrun gick bort– flyttade man in kistorna i koret. Detta kom alltså att stå tomt med kistorna –alltmer åtgångna– kvar under golvet, där också de försilvrade dekorationerna från en av kistorna försvann.

Ah! Här nere den ena –däruppe i sarkofagen den andra– av de tre vackra systrarna, som kung Adolf Fredrik lät arrangera ett oväntat sammanträffande med, under deras promenad i Karlbergs slottspark!

Detta med Zernava påminde mig om en annan gåta jag sökt svar på, sedan jag fick ta hand om några gamla gravbrev efter min man Carl-Gustafs bortgång 2015:

På g:la kyrkogården finns tre Ribbinggravar – bland dem en ohängnad plats i kvarter 1 nära äldsta kyrkogårdsmuren.

På griftestenen står *Ribbing, no 58*. Här finns inga gravbrev bevarade.

Ännu i slutet av 1600-talet låg denna del utanför staden, som här avgränsades av en räcka sädes-lador mot hospitalets fattigkyrkogård, där kor gick på bete bland gravkullarna.

Dessa ägor tillhörde professorn i fosterlandets antikviteter, Olof Werelius (1618-1682), som kom att donera marken till kyrkan.

Därmed löstes problemet med platsbristen i domkyrkans gravkamrar. Samtidigt slapp kyrkobesökarna den ofrånkomliga stanken –långt före 1815 års kungliga förbud mot gravsättning i kyrkan.

Den första kända begravningen på platsen blev föden av Werelius.

Vid Allhelgonatid har jag ibland sett, att någon ställt ett tändt ljus vid gravstenen. Några vänner kan ju inte finnas kvar, men kanske någon avlägsen släkting?

Mina efterforskningar – då via kyrkogårdsförvaltningen– visade, att här vilade en person: friherre Seved Lennartsson Ribbing af Zernava (1766-1840).

Aha! Ett kusinbarn till de vackra systerarna!

Nu gick att nysta vidare: Redan som 9-åring antogs Seved till krigstjänst, för att som stabskapten begära avsked 1795 och bli kammarherre. Han gifte sig 1808 med Ulrika Charlotta Jacquette Sparre af Rossvik –sin sysslings dotter på hennes moderne och sin faders sysslings sondotter på hennes fäderne.

Ännu närmre släktskap mellan makar var inte ovanlig i denna gren –både sysslings- och kusingifte förekom, vilket –förutom den inom alla samhällsklasser höga barnadödligheten– bidrog till att släkten slutligen slocknade ut.

Paret fick 10 barn, vilka alla dog unga eller barnlösa. Därmed utgick ätten 1882 på svärdssidan och 1909 på spinnsidan. Så ... frågan kvarstår:

Vem tänder ett ljus?

Och de gravbrev, som finns bevarade, vart hör de?

Gravplats 01 18 0923 är omgärdad av ett vackert järnstaket – ursprungligen som skydd mot betande kor.

Här vilar den omtalade Uppsalaprofilen, filosofie professor Sigurd Ribbing (1816-1899) med sin maka Johanna (Hanna) Magdalena (f Hæffner, 1820-1904).

Sigurd var ett av de föräldralösa Ulfsnäsbarnbarnen, som Per och Anna-Lisa på Södraholm tog sig an. Som tacksamt minne av sina farföräldrar fördes traditionen med Farmors målade Julkakor vidare till Österbyggen genom Sigurds yngsta syster, Hedvig Maria och hennes giftermål med Gustaf Edvard R.

I samma grav ligger sedan 1920 även Hannas ogifte brorsson, Fritz Hæffner (f 1864), underläkare vid Uppsala Asyl (sedermera Ulleråker sjukhus), vilken –liksom Sigurd och Hanna– dog barnlös.

Gravplats 01 12 0584

Överst på gravstenen till denna familjegrav står Major Carl Gustaf Ribbing (1769-1827) och h h Maria Eleonora (f. Taube af Odenkat, 1777-1829).

Efter dem har flera Österbyare med Uppsala-anknytning här fått sitt vilorum.

Carl Gustaf själv var född på Österby och studerade därefter i Uppsala. Under denna tid –knapp 14 år gammal– blev han antagen i krigstjänst: till en början som kornett med uppgift –som yngste officeren i kavalleriet– att föra standaret.

Han var då alltför kort, för att nå ned till stigbyglarna, men genom att från dem dra en rem under hästens buk, löstes problemet.

Som 30-åring tog han majors avsked, gifte sig 3 år senare och fick med Maria Eleonora 5 barn, varav den yngste, Gustaf Edvard, blev den, som genom sitt giftermål med Hedvig Maria (Ulfsnäs) kom att föra Österbygrenen vidare. Alla nu levande Österbyare härstammar m a o från detta par. Deras gravsten på Solna Norra Kyrkogård är en identisk kopia av denna i Uppsala.

Gravplats 01 12 0581

Stenen med den lagerkransade lyran restes till minne av Johann Christian Fredrich Hæffner.

Efter mordet på Gustaf III hade Gustaf IV Adolph stängt Kongl. Operan. Hæffner, som innehåft tjänsten som förste hovkapellmästare, blev därmed arbetslös. Av universitetskansler Axel von Fersen d y erbjöds han då (1808) en betydligt blygsammare tjänst som lärosätets Director Musices.

Han kom därigenom att vitalisera stadens slumrande musikliv och bli en del av dess kulturelit.

Genom honom fick vi en ny körsättning: 4-stämmig manskör utan instrumentellt ackompanjement (à capella) –då något nytt, nu en välbekant ljudbild.

Hæffners körtraditioner blev upptakten till Allmänna Sången 1830.

Det var i denna miljö Hanna –ett av hans 14 barn– växte upp. Hon blev en duktig sångerska, som under 1840-talet kom att ingå i den blandade kören *Lilla Sällskapet*. 1847 gifter hon sig med Sigurd R.

Ja, såna här efterforskningar kan en artikel om Swedenborg i *Arte et Marte* leda till.

Lagom till Allhelgona 2024 är det nu dags, att avsluta denna gravvandring och tänka lite extra på de, som gått före oss, genom att tända ett ljus på deras gravar.

